

Overzicht VNG Magazine nummer 20 (2016)

**kirsten Veldhuijzen, bestuurskundige en coördinerend adviseur Rob-Rfv,
@kirstenregine**

Amerikaanse wetenschappers hebben al decennia invloed op het Nederlandse openbaar bestuur. Brak in de jaren tachtig de verzakelijking door naar trans-Atlantisch model, Osborne en Gaebler deden daar in de jaren negentig nog een schepje bovenop. In de polder werd het bedrijfsmatig managen van publieke zaken en taken de norm. De overheid moest doelmatig presteren en doeltreffend opereren en wat niet op geld waardeerbaar was, paste via de maatschappelijke kosten-batenanalyse alsnog in de spreadsheet van winst en verlies.

Tegelijkertijd introduceerde Mark Moore het begrip ‘publieke waarde’. Hij beschreef hoe publieke organisaties waarde toevoegen aan de samenleving en hoe dat beter kan. Wat die waarde is, of waar die uit zou moeten bestaan, volgt uit deliberatie met de omgeving, waarbij de (lokale) politiek en inwoners een belangrijke stem toekomt. Moore was noch de eerste noch de beste auteur over publiek presteren, maar zijn ‘strategische driehoek’ waarin hij legitimiteit, capaciteit en publieke doelen onderling verbindt, is een wonder van doordachte eenvoud.

Overvloed en onbehagen hebben het publieke bestel thans in hun greep. Publieke waarde en maatschappelijk effect zijn dan ook de buzz-woorden van de jaren tien. Wie zich afvraagt hoe dat moet, zo’n lokale verzorgingsstaat, of piekert over boos burgerdom, Moore helpt je de winter door: het gaat niet alleen om tellen en rekenen, ook om vertellen en betekenen.

Het gaat niet alleen om tellen en rekenen, ook om vertellen en betekenen

Er is veel kennis over maatschappelijke effecten van overheidsoptreden, maar de toepassing ervan laat te wensen over: vaak ontbreekt een doorvertaling naar de lokale context. Daar ligt een schone taak voor rekenkamers, zij het na een stevige verbouwing tot waardenkamer. Rekenkamers zijn tot dusver geen succes en dat komt niet alleen door hun betweterige bemanning. De benauwde blik op doeltreffend en doelmatig handelen en het accent op de financiën voorziet slechts ten dele in de behoeften van hun raden. Rekenkamers kunnen uitstekend voor-, door- mee-, na- en afrekenen, hun oordeel is niet relevant wanneer de politieke afweging anders uitviel dan de doelmatigheid vereist. Onderzoek naar publiek geld en goed, op afstand van het politieke vuur, is daarom zo belangrijk; het gaat om rekenen én betekenen.

De minister van BZK besloot recent lokale rekenkamers grondig te verbouwen, maar van de inhoud bleef hij weg. Een bredere rekenkamerblik op maatschappelijke meerwaarde of effect, een waardenkamer, zal er van rijkswege dan ook niet komen. Dat is ook helemaal niet nodig: niets staat gemeenteraden in de weg om kennis, inzichten, reflectieplekken of waardenkamers in te richten waar publieke waarde wordt gewogen en maatschappelijk effect een lokale definitie krijgt. Door bestaande instituties te verbouwen, ontstaat bestuur dat niet alleen wikt en weegt, maar bovenal werkt. Een waardenkamer dus, wonder van doordachte eenvoud.